

Jørn Lunds beretning ved Det Danske Akademis årsfest

Taler

Jørn Lund
Direktør og professor

Dato

29. november 2002

Sted

København

Det Danske Akademi skal ifølge isin fundats arbejde for sprog og ånd, især inden for litteraturen; gennem prisuddelinger fremhæver akademiet værker, forfatterskaber og personer, der har bidraget til dette. Det DANSKE Akademi, ja man kan blive helt betænkelig ved den inflation, der er gået i brugen af ordet 'dansk', og den drejning, det kan tage i retning af blive anvendt som skjold mod andre - eller det, der er værre. Akademiet har nu ikke lukket sig om det nationale, det uddeler oversætterpriser og vekselvirker med litterære kredse i udlandet. Vi har regelmæssig kontakt med det svenske og det norske akademi, vi har besøgt kolleger i Island, og næste år planlægger vi et møde med Det Franske Akademi, en slags akademisammenføring.

Truede sprog

Der er over 6000 forskellige sprog i verden; halvdelen af dem tales af under 10.000 personer, en fjerdedel af under 1000. Kun 3 procent af verdens sprog tales i Europa. I mange afrikanske og asiatiske lande tales der over 100 forskellige sprog; de mest truede sprog tales i samfund uden skriftsprog og med svagt udviklet infrastruktur. Dansk er et af verdens større sprog, blandt de 90-100 største, og det udfolder sig i et samfund med en, trods alt, veluddannet befolkning, der i almindelighed kan skrive og læse. Dansk har fra første færd vekselvirket med andre sprog, og det gør det stadig; på enkelte områder er det under pres, fx som videnskabssprog. I Sverige har man med rapporten Mål i

Mund lagt op til en lov om svensk sprog. Den skal sikre svensk som samfundsbærende sprog, den skal kræve forståeligt og korrekt sprog i offentlig administration, og den skal fastslå alles ret til et modersmål, hvad enten det er svensk, finsk, urdu, farsi, kurdisk eller et andet indvandrersprog. Rapporten har vakt stor opmærksomhed i Sverige, og også i Danmark og Norge.

Et af de gennemgående problemer i de sprogpoltiske debatter er, at så få er klar over, at sprog ikke bare er noget mellem mennesker, men i første række noget, der lever i én selv, holder sammen på forestillinger og erindringer; det er på en gang bærer af en individuel historie og én, man deler med andre. Sproget er også et element for kreative energier, og på sit modersmål klækker man flere ideer og får flere associationer end på andre sprog. Man kan kommunikere på fremmedsprog, og det skal man kunne, men man har sig selv og sin baggrund med på modersmålet. Man både tænker, føler, taler, skriver, handler og forhandler bedst på sit eget sprog.

Presset fra engelsk og fremkomsten af samfund, der er blevet mere heterogene, har i store dele af Europa fremmet bevidstheden om sproget som kulturbærer og mødested mellem kulturer. Vi gør os flere tanker om, hvad vi skal med sproget, og hvad vi skal med kulturen. Som om man i øvrigt kunne vælge! Johannes Riis skrev for nylig i Politiken en skarpsindig kronik ”Hvad satan skal vi med stæren?”. Man er i disse år i stadig højere grad nødt til at svare på spørgsmål om, hvad vi skal med det ene og det andet, der har været betragtet som noget selvfølgeligt. Hvad skal vi med det danske sprog? spurgte en kronikør i Politiken; han mente, at vi skulle afskaffe det. Hvad skal vi med en dansk litteratur? Det har vi i akademiet drøftet som emne for en udskrivelse af en prisopgave. Det var nok ikke tænkeligt for 25 år siden, da man hverken talte om globalisering eller internationalisering og havde nok at gøre med at grine af slagtermester Rindal, der jo blot ønskede, at kunsten skulle forestille noget, hvad den jo altid har gjort, også når det ikke ser sådan ud.

Meningsakademi

Det Danske Akademis sproglige anliggende er overvejende litterært. Litteratur kræver af sin læser fordybelse, koncentration og indlevelsessevne, læsning styrker fantasi og forestillingsevne – og fås uden recept. Akademiet har som andre litterære institutioner en god sag. Hvorfor så ikke gøre sig mere gældende? Jeg har i tidligere årsberetninger mere udførligt gjort rede for vores overvejelser og for vanskeligheden ved at tale med en mund, når der nu er så mange positioner. Forfattere er fx ikke altid enige om andet, end at det giver mening af beskæftige sig med litteratur! Mange af os mener noget om mange ting og skriver gerne kronikker og andre indlæg i kultur- og samfundsdebatten, men vi signerer individuelt. Hvis man oprettede ”det danske meningsakademi” med folk som Anne Knudsen, Georg Metz, Niels Højlund, Tøger Seidenfaden, Chr. Braad Thomsen, Bent Jensen, Uffe Østergaard, Jørgen Knudsen og 10-12 andre, ville det nok også være svært at nå til præcise fælles tilkendegivelser. Men der ville være mange individuelle synspunkter og holdninger.

Forfatterforeningerne tager sig af, hvad man med et misvisende ord kalder ”det faglige arbejde”, Litteraturrådet af det litteraturpolitiske. Akademiet arbejder på det litterære gebet uden fortegn, fremhæver det gode gennem prisoverrækkelser, holder forfatterarrangementer og fører samtaler. Enkelte såkaldte udmeldinger er det blevet til, og vi regner med, at sekretærens beretning, for fremtiden ikke kun tegner sekretærens synspunkter, men bliver til efter et par drøftelser i akademiet og herefter offentliggøres med henblik på at nå andre end dem, der har fundet vej til Kunstakademiet – efter indbydelse!

Alle taler bringes med op til 7 års forsinkelse i akademiets syvbog. Mogens

Brøndsted er ved at lægge sidste hånd på redigeringen af den kommende, hvori akademiets medlemmer skriver om afdøde medlemmer: Akademiets medlemmer er Benny Andersen , Thorkild Bjørnvig (nu passivt medlem), Torben Brostrøm, Suzanne Brøgger, Mogens Brøndsted, Inger Christensen, Jørgen Gustava Brandt, Sven Holm, Klaus Høeck, Per Kirkeby, Peter Laugesen, Jørn Lund, Klaus Rifbjerg, Tage Skou-Hansen, Jens Smærup Sørensen, Frederik Stjernfelt, Pia Tafdrup, Søren Ulrik Thomsen, Ole Wivel (nu passivt medlem) og Per Øhrgaard. Siden sidste årsfest har akademiet mistet tre medlemmer: Uffe Harder, Villy Sørensen og F.J.Billeskov Jansen, gennem mange år værdsatte og nu stærkt savnede medlemmer. - Akademiet har holdt månedlige møder på Rungstedlund, afholdt forfattermøde med oplæsning af endnu utrykte arbejder - og som hvert år læst og diskuteret litteratur med henblik på uddeling af priserne, som i år på Brian Mikkelsens initiativ er skattefri for modtagerne.

Politik og dannelse

Birthe Rønn Hornbech er i en netop udkommet bog OMDANNELSE citeret for flg.:

”Politikere læser for lidt. Det vil sige, det er løgn, for vi får mellem en og to tons papir om året. Men vi læser for lidt skønlitteratur, det, der er dannende. Det høres på debatterne i Folketinget.”

Hun udtaler sig også generelt om kulturpolitik: ”Kulturpolitikken skal ikke bestemmes af købmandsprincipper. Spirende talenter skal næres. Den kulturelle

fødekæde skal næres, for den ene kunstart lever af og påvirker den anden. Udsultes fødekæden, dør vi som folk.”

Birthe Rønn Hornbech mener, at politikere tager sig for lidt tid til at tænke over tilværelsen: ”Det moderne politiske klima hærges – i ræset efter vælgernes gunst – af åndløshed.”

Hvor meget tid en politiker har, eller tager, til litteraturlæsning, varierer sikkert meget. Men jeg skal for god ordens skyld gøre opmærksom på, at fra og med november 2002 er store dele af den litterære kulturarv ikke længere væk end den nærmeste computer. Skriv www.adl.dk, og en Aladdinshule af tekster, foreløbig 8.000 titler, står til rådighed. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Det Kongelige Bibliotek har samarbejdet om at tilgængeliggøre, som det hedder, den klassiske danske litteratur fra Saxo til Sophus Claussen, altså litteratur, der ikke er belagt med rettighedshavere, som det også hedder. Man kan studere forfatterskaber, læse forfatterportrætter, søge efter citater osv., gøre studier i sprog og stil, alt sammen ganske gratis. Forlagene samarbejder i erkendelse af, at medierne ikke modarbejder hinanden, men har hver deres styrkesider. Og hvem kan holde ud at læse en roman på skærmen? Man kan måske via skærmlæsning motiveres for at anskaffe sig bogen.

Det Danske Akademi er en del af en dannelseskultur, der videreføres og udvikles af nye generationer. Interessen for sprog og litteratur er usvækket og kombineres fint med studier af medier, kommunikation og retorik i moderne iscenesættelse, men skal der ske en værditilvækst, kan dannelse ikke alene defineres som et personligt, individuelt projekt. Det gør imidlertid en række af de unge kvikke hoveder, der udtaler sig i den nævnte nye bog om dannelse. Mange af dem har, med et tidstypisk udtryk, valgt at gøre livet til en dannelsesproces, hvis indhold de i vid udtrækning selv styrer. Men i en kulturel sammenhæng er dannelse ikke

bare er en fri, suveræn og individuel proces (ordet skamrides af generationen), men fordrer både kundskaber, holdninger og adfærd inden for rammer, der ikke kun afstikkes af den enkelte.

IKEA-direktør Peter Høgsted er en af dem, der udtaler sig. Den klassiske dannelse kender han så at sige kun i karikeret form som noget, man skal distancere sig fra, så man selv kan komme til at definere sit dannelsesprojekt - eller hvad man nu skal kalde det: ”Når vi prøver at være nysgerrige og åbne overfor tingene omkring os, kan man jo sige, at alting og ingenting virker dannende.” Der er tale om noget ”ekstremt individuelt”: ”Når man vokser op og har en indre proces, der forsøger at identificere hvem man er, og hvilke holdninger man har, så får man indkapslet sin livsvision”. Resten af samtalen er en tilsvarende vandring på sproglige stylder over et meget luftigt terræn. Hvad skal man sige til en ytring som ”Mangfoldighedsstrategien har som udgangspunkt, at vi som mennesker dybest set er mere ens end forskellige, men samtidig også er lige forskellige”?

Dagens prismodtagerne udvalgt, fordi de ikke har nok i deres eget dannelsesprojekt, men har bidraget positivt til dansk litteratur og kultur. Det vil Det Danske Akademi sige tak for.

Tags

Festtale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/jorn-lunds-beretning-ved-det-danske-akademis-arsfest-2002>